

LARIX . STUDIO . SRL - BIROU . DE . ARHITECTURA . RESTAURARE . INGINERIE . URBANISM

535500 . GHEORGHENI . PIATA . LIBERTATII . NR . 8 / A . JUDETUL . HARGHITA
INREGISTRAT LA R.C. SUB NR. J 19 / 1095 / 2007; C.U.I.: RO 22841209
CONT NR. RO90 BTRL 0210 1202 F268 19XX, BANCA TRANSILVANIA GHEORGHENI
TELEFON / FAX +40 . 266 . 363 . 510 ; 0729.040.040 ; office@larixstudio.ro, www.larixstudio.ro

STUDIU ISTORIC MĂDĂRAȘ

STUDIU DE FUNDAMENTARE P.U.G.

2017

Date generale

Comuna Mădăraș (în ungurește „Csíkmadas”, uzual „Madaras”) s-a desprins în anul 2004 din Comuna Dănești, se află în județul Harghita, este situată în partea centrală a județului Harghita, în Depresiunea Ciucului, pe valea pârâului Mădăraș, la poalele estice ale Munților Harghitei și la cele vestice ale Munților Ciucului, la 17 km. distanță (spre Nord) de municipiul Miercurea Ciuc, pe DN12 (E578) Sândominic - Mădăras - Ciceu, în bazinul hidrografic superior al râului Olt. Coordonatele așezării sunt: 46°30'N 25° 44'E. Așezarea formată dint-un singur sat este alcătuită din două zone diferite, și anume o zonă foarte compactă (datorită ocupației principale a localnicilor: până în secolul al XVIII-lea aceștia s-au ocupat de minerit, iar după epuizarea resurselor de minereu de fier, s-au reprofilat pe olărit, Mădăraș devenind un centru puternic de olărit), mult mai dens construită decât majoritatea satelor din Secuime, și o zonă ulterioară, mult mai "aerisită", chiar și față de satele din Secuime, cu străzi largi, spațiu vast între stradă și aliniament etc. Satul Mădăraș s-a dezvoltat la confluența pârâului Madaras cu râul Olt, localitatea se întinde în lungul pârâului Mădăraș, iar în zona centrală este traversat de râul Olt. Comuna Mădăraș este traversată de DN 12/ E578 (Chiciș-Toplița) și de linia de cale ferată Brașov-Deda, intravilanul practic fiind tăiat în două de infrastructura acesteia, linia se înalță ca un zid în peisaj, legătura dintre cele două părți rezultate a satului fiind făcută pe două pasaje sub calea ferată.

Săpăturile arheologice făcute de-a lungul timpului pe teritoriul satului aduc dovezi materiale ale existenței omului pe aceste meleaguri încă din cele mai vechi timpuri, astfel:

- de pe teritoriul satului mai provin trei fusoiale de lut din epoca bronzului (Wikipedia)
- ~~▪ în partea de sud est a localității s-au descoperit fragmente de vase dacice (din secolele I î. d. Hr. și I d. Hr), lipitură și bucăți de zgură de fier (Periegheza P. János, V. Crișan, I. Ferenczi).~~ Informația este o greșită, în sensul că zona respectivă aparține comunei Dănești.

Prima atestare documentară a satului datează din anul 1567, când localitatea apare sub denumirea de Csikmadaras, cu 30 de porți (media satelor din zona Ciuc fiind de 28 de porți). Tot aici se menționează și furnalul, Mădăraș fiind unul dintre puține locuri din Transilvania, unde în evul mediu se producea fier. Menționăm că cei care au deservit forja de fier din Mădăraș, erau sub jurisdicția "praefectului" forjei, și erau scoși de sub jurisdicția Scaunului.

În mod indirect, "Siculia" lui Lakatos István amintește mărturia lui Endes Miklós, că "în anul 1500 la Mădăraș preotul Madarasi Mihály a ridicat o capelă. Se presupune -pe baza scrierii runice de pe ancadramentul ușii sacristiei ale bisericii actuale, ancadrament ce pare a fi reutilizat - că această piesă s-a păstrat din capela amintită, și sunt păreri că desenele de pe ancadrament sunt și mai vechi, de sec. XI.

În evul mediu, satul era parte componentă a Scaunului Ciuc, iar până în 1743 din punct de vedere eclesiatric a fost filiala "Ecclesiei Beatae Mariae Virginis" cu sediul la biserica fortificată din Cârța, împreună cu satele Cârța, Ineu și Dănești. Baptisteriul bisericii este din 1743, confirmând această desprindere de parohia din Cârța.

Din anul 1762 până în 1851, satul Mădăraș a făcut parte din Compania a VI-a a Primului Regiment Secuiesc de Infanterie, în sensul că bărbații apti de luptă erau sub comanda General Comando al Imperiului Habsburgic, iar cealaltă parte a locuitorilor se aflau în continuare sub administrația Scaunului.

În secolul XVIII, odată cu diminuarea materiei prime, mineritul dispare, iar localitatea devine unul dintre centrele de olărit din Transilvania. La sfârșitul sec. XIX dispar și olarii din sat, activitatea fiind continuată la Dănești.

Începând cu anul 1876 satul a aparținut de Comitatul Ciuc din Regatul Ungariei, apartenență care se încheie în anul 1920, odată cu semnarea Tratatului de la Trianon.

În perioada interbelică, Mădărașul face parte din județul Ciuc.

După cel de-al doilea război mondial localitatea aparține regiunii Stalin (1950-1952), odată cu reorganizarea acestuia în 1952 rămâne parte componentă a Regiunii Autonome Maghiare, și odată cu reorganizarea teritorială din 1960 rămâne sub administrația Regiunii Mureș-Autonomă Maghiară (1960-1968), făcând parte din Raionul Ciuc.

După 1968 localitatea aparține de județul Harghita, fiind parte componentă a comunei Dănești, de care se desprinde în 2004.

Evoluția așezării în oglinda hărților militare

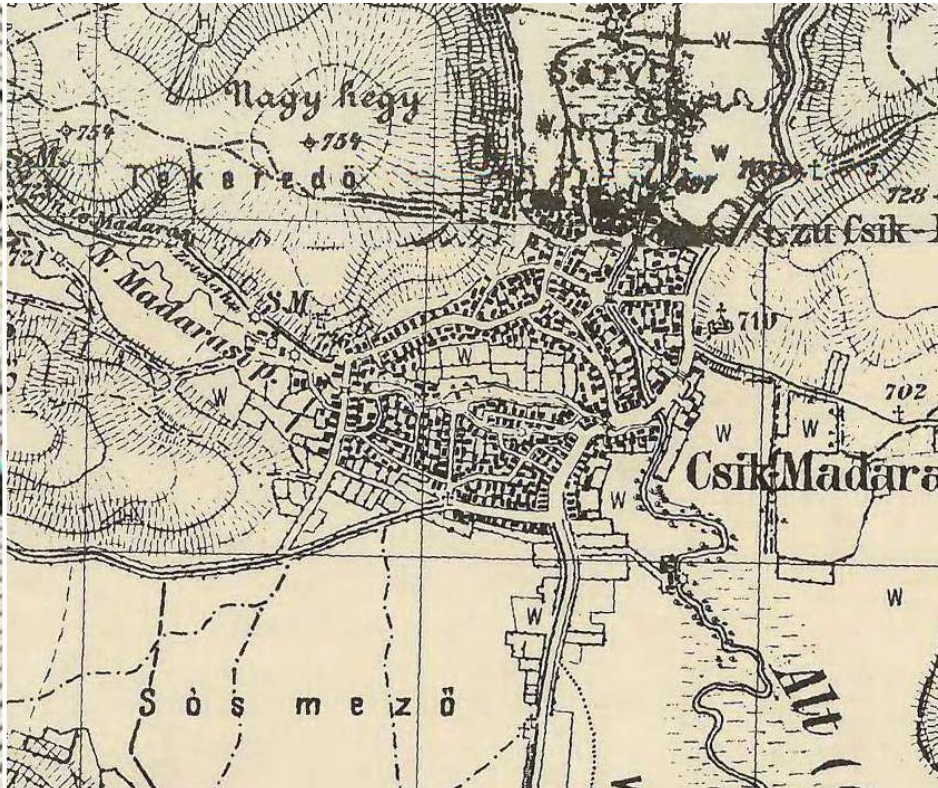
Prima ridicare topografică a Imperiului Habsburgic (1763-1787).↑

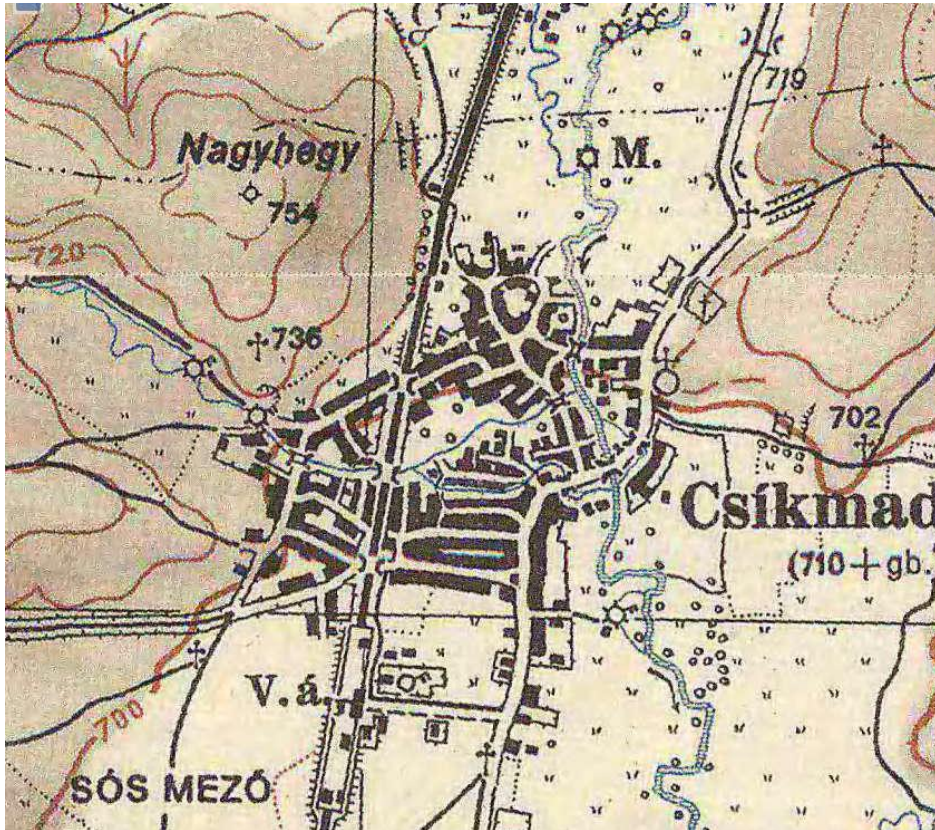
A doua ridicare topografică a Imperiului Habsburgic (1806-1869).↑

A treia ridicare topografică, din timpul dublei monarhii (1869-1887).↑

Ridicarea topografică a Regatului Maghiar (1806-1869).↑

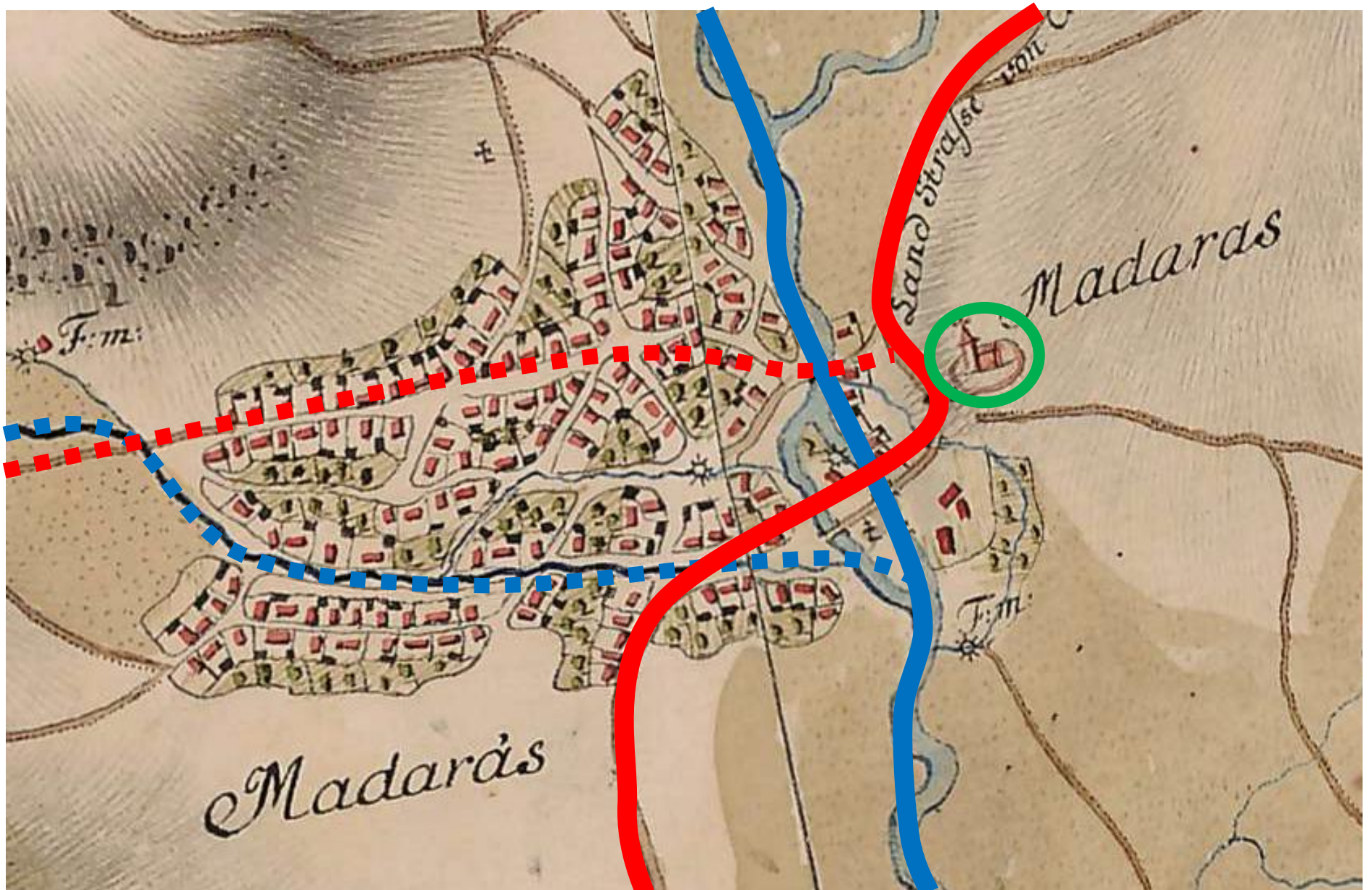

Harta militară maghiară din 1941↑

Captură Google Maps↑

Este de remarcat că pe toate ridicările topografice ale Imperiului Habsburgic comuna are cam același extindere, situația din a doua parte a secolului XVIII corespunde cu situația din a doua parte a secolului XIX. Pe hărțile militare putem observa distanțarea bisericii față de comună (din motive de apărare și securitate la incendiu) atât de caracteristică pentru așezările secuiești de epocă.

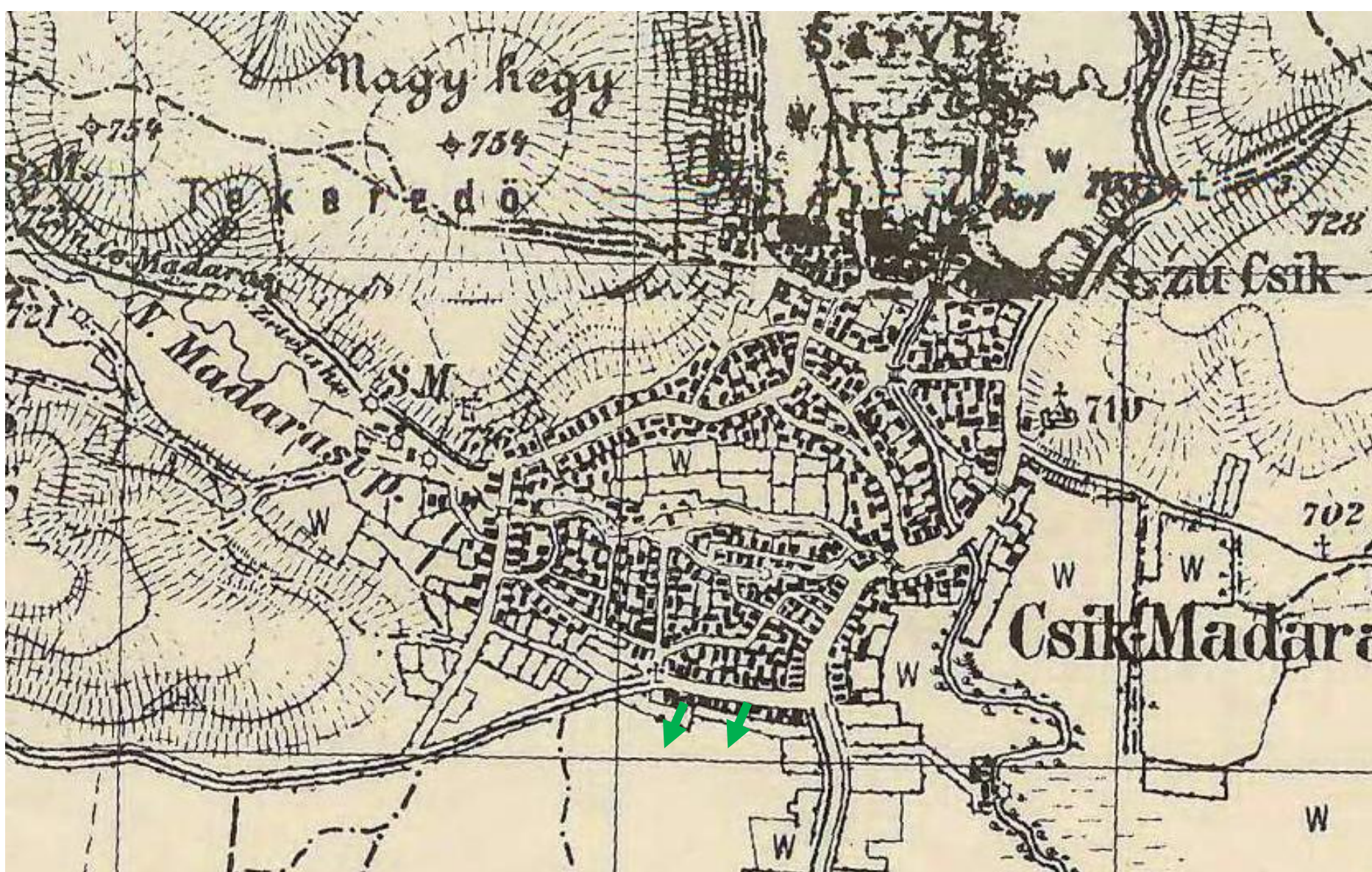
Linii de forță pe prima ridicare topografică: râul Olt (cu albastru), drumul "mare" de-alungul depresiunii Ciuc (cu roșu), pâraul Mădăraș (linia întreruptă, albastră) și drumul spre forjă (linia întreruptă, roșie), respectiv biserica (marcată cu verde), ca și capăt de perspectivă a drumului care venea de la forjă. Se citește existența unei străzi la sud de pâraul Mădăraș, iar partea stângă a Oltului (în sensul de scurgere, la poalele bisericii) este aproape neconstruită. Trebuie să menționăm că prima ridicare este rotită cu cca. 15° de direcția N-S, și nu este chiar foarte precisă.

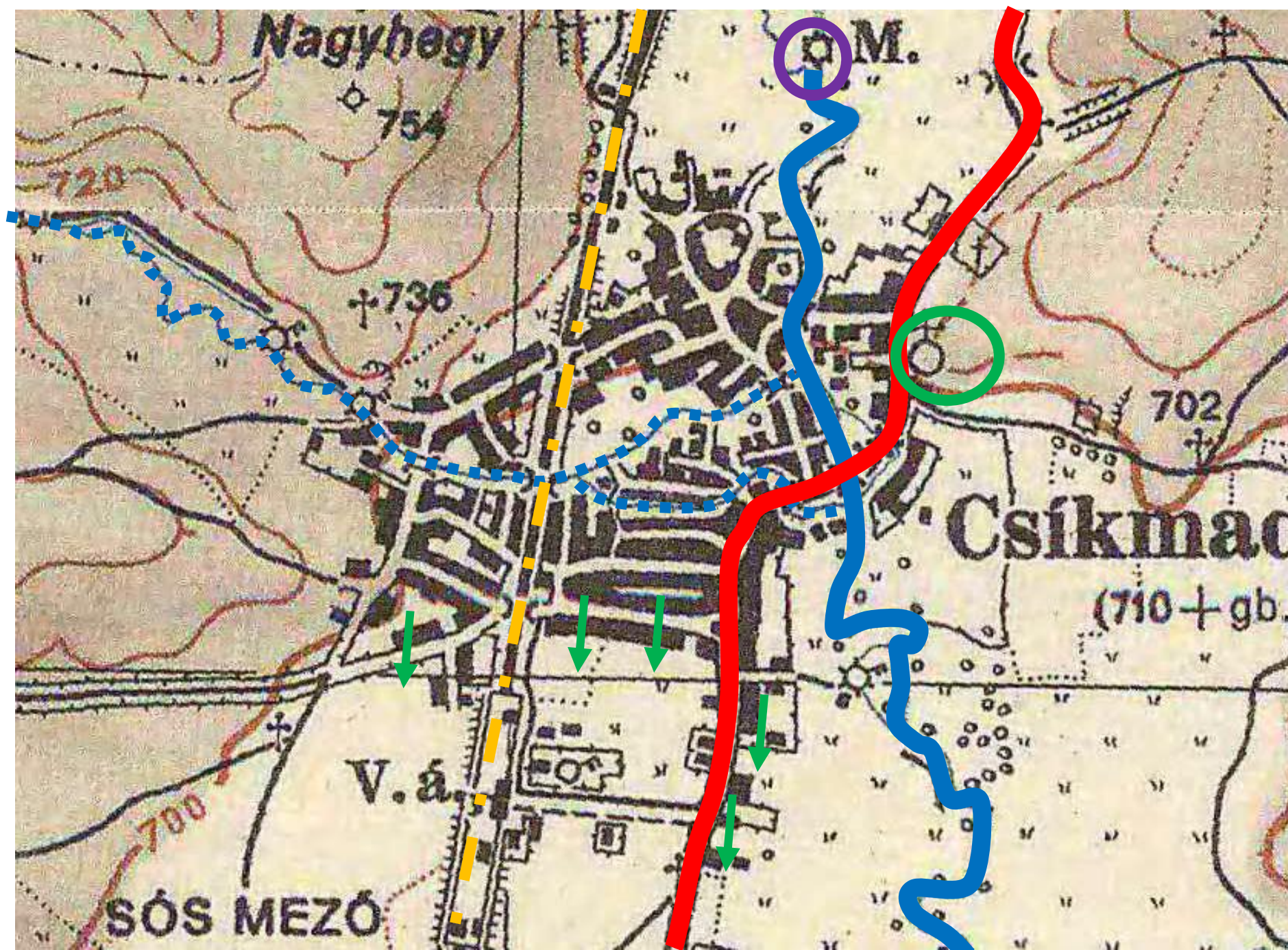
Pe a doua ridicare, se remarcă faptul că la sud de pâraul Mădăraș există în continuare doar o stradă, iar zona dintre Olt și biserică a ajuns o zonă dens construită. Direcția de dezvoltare a comunei față de prima ridicare topografică este marcată cu săgeți (practic așezarea trece linia Oltului).

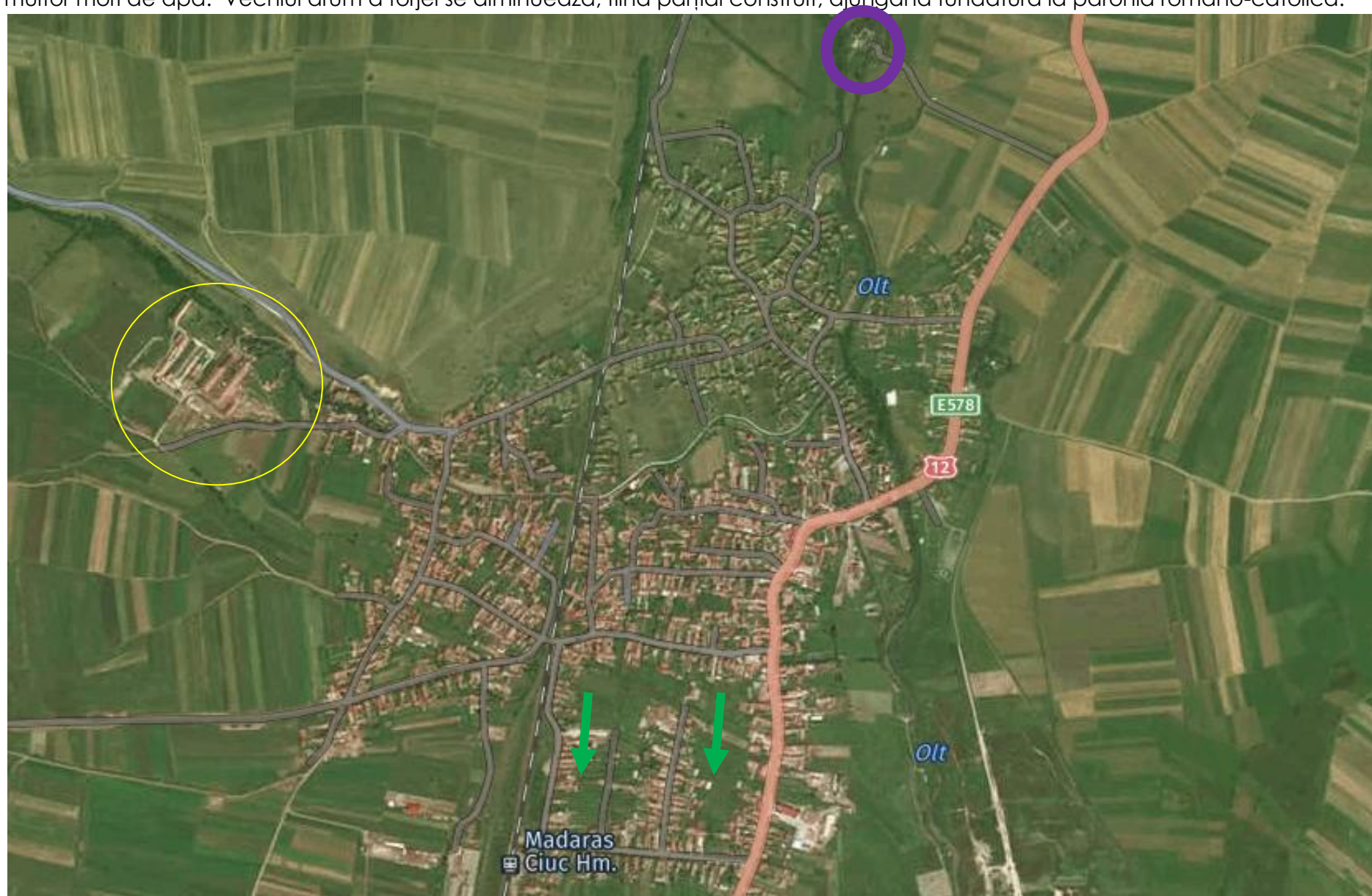
Pe a treia ridicare, nu se observă modificări majore, apar germenii unei extinderi spre sud a localității. Ceea ce este semnificativ pentru studiul istoric, că pe această hartă apare moara, care a fost clasată ca monument istoric (marcată cu mov).

Ridicarea la scară mai mare a Regatului Maghiar (rebel cu puțin timp în urmă) surprinde începuturile dezvoltării către sud, în rest prezintă o situație identică din ceea ce este cunoscută din a treia ridicare topografică.

Pe harta militară maghiară din 1941 constatăm o extindere puternică a așezării către sud, către gara de cale ferată. Apare totodată linia căii ferate (marcate cu ocru), dată în folosință în 1907. Și nu în ultimul rând putem remarca existența (încă) a mai multor mori de apă. Vechiul drum a forței se diminuează, fiind parțial construit, ajungând fundătură la parohia romano-catolică.

Situația din prezent este rezultatul unei dezvoltări ample în zona de sud a comunei, generată de gara CFR (și probabil de industriile din perioada socialistă din M-Ciuc). Totodată surprinde și existența unei ferme agricole, marcate cu galben.

Mărturia parcelarelor

Situațiile întâlnite în cazul comunei Mădăraș referitor la parcelar sunt următoarele:

1. Zecimile

Țesutul tipic al zecimilor, ca ceea mai vechi mod de organizare, se caracterizează prin gruparea locuințelor spre exterior și a anexelor în miezul insulelor definite de forme care odinioară puteau fi ramuri răsfirate ale pârâului. Vorbim de proprietăți arhaice subîmpărțite care desenează ulițe și fundături, fiind ocupate cu clădiri așezate liber, grupate funcțional. De multe ori, sunt accentuate de prezența unei clopotnițe, și se sprijină întotdeauna pe un pârâu.

2. Lăgirile ulterioare/parcelarul în piață

Se caracterizează prin loturi înguste, înșirate la fronturi de străzi și sunt zone populate ulterior. Erau diferențiate de zecimi și dpdv. social: „În timp ce străduțele cu imagini variate sunt locuite de neamuri legate prin coeziune bazată pe rudenie și ocupații identice, cele noi ordonate ascund locuitori de origini și dispoziții diferite.” (Kós, 1989. 193.) De multe ori au luat naștere prin extinderea în lățime, perpendicular pe pârâu a așezării. În acest caz au luat naștere accese la apă înguste. Putem diferenția trei tipuri esențiale, după cum urmează:

- Lotul de trecere. Acest tip este caracteristic zonelor plate ale depresunii, și surprinde clar o etapă de dezvoltare în larg față de pârâu a așezării. Loturile alungite se leagă de drumuri pe ambele capete, în față de cel sătesc, în spate de drumul de pământ, de deservire agricol. Șura transversală împarte lotul în două.

- Prin împărțirea în două a lotului de trecere și transformarea drumului agricol din spate în drum sătesc iau naștere în prima etapă gospodăriile-curte, care sunt cele mai des întâlnite loturi înguste cu clădirile amplasate la margini. Deseori există o grădină laterală ca livadă. Casa de locuit se găsește în față, prisma este orientată spre curte, inițial către stradă găsim o mică grădină cu flori care ulterior dispăre, casa fiind aliniată la frontul străzii. Lotul este închis cu corpul transversal al șurei. De obicei grădina mare continuă curtea în spatele șurei.

- O subvariantă a lotului este cea înfișită în văile înguste unde, din un lot se împarte în mai multe secțiuni paralele, dat fiind o lățime considerabilă mai mare decât adâncimea, din cauza văii înguste. Secțiunile cu diferite funcțiuni au intrări separate de pe drum.

Dincolo de diferențe între tipurile de subzone enumerate mai sus, un element comun al acestor situații este relaționarea cu peisajul. Din aceste motive, modificarea parcelarului istoric este strict interzisă, deoarece pe deoparte înseamnă o deteriorare a țesutului rural foarte valoros, iar pe cealaltă parte, de exemplu o construcție nouă, de dimensiuni mai mari care poate apărea în fundalul construcțiilor (care păstrează ritmul la stradă) va altera relația cu peisajul.

3. Concluzii privind parcelarul

Considerăm că țesutul urban diferențiat și bine păstrat în cazul comunei Mădăraș este o valoare istorică. Tocmai din acest motiv propunem o reglementare care este foarte atentă la parcelar și este sensibilă la valorile arhitecturale în același timp.

Zone construite protejate + zona de protecție a monumentelor istorice.

Studiul de inventariere /ocrotire a valorilor din Mădăraș realizat de Larix Studio I său cuprinde o analiză complexă a valorilor, după următoarele criterii:

▪ relația cu peisajul / generalități.

În zonele mai vechi / vezi ridicările topografice anterior prezentate / nu există relații cu peisajul. Din acest punct Mădăraș diferă de așezările secuiești. Străzile fiind înguste și foarte înguste, gardurile fiind compacte, practic acoperișurile se văd din stradă. În aceste zone, spre margini rareori apare peisajul.

În extinderile mai recente a comunei se schimbă profilul străzii, parcelele sunt mai mari, aliniamentul este mult mai retras, și în aceste zone constatăm relația obișnuită a satului din Secuime cu peisajul înconjurător, chiar o relație mai bună, decât în mod obișnuit.

▪ relația cu peisajul / peisajul în sine

Peisajul în sine este excepțional. Orizontul este închis de Hășmașu-Mare, Piatra Singuratică, Ecem (Vârful Ascuțit), Mădăraș Harghita, depresunea este traversată de fâșia verde a salciilor de pe malul Oltului, iar terenurile agricole de pe dealuri îmbogățesc imaginea unică a zonei. Bisericile satelor învecinate, precum și capelele de pe dealuri dau o încărcătură aparte. Pe de altă parte, intervenții cu volume ad-hoc, negândite, utilizarea țiglelor viu colorate produc daune vizuale serioase.

▪ relația cu peisajul / peisajul ca fundal

Peisajul superb asigură un fundal valoros, atât în cazul străzilor drepte sau mai late, cât și în cazul obiectivelor amplasate mai liber în peisaj, subliniind în plus caracterul construcțiilor. Din păcate acest fundal superb este de multe ori grav afectat de prim-planuri deranjante. Dincolo de peisajul mare, trebuie să amintim linia Oltului, respectiv calea ferată ca elemente de fundal prezente în comună.

▪ relația cu peisajul / deschideri spre peisaj

În zonele mai noi și în zonele periferice frecvent avem scăpări, deschideri spre peisaj. Acest lucru este o senzație plăcută și crează o situație care poate fi speculată în avantajul localnicilor. Trebuie să luăm în considerare unde aceste deschideri sunt chiar de amploare, și asigură vederi ale obiectivelor importante din satele din împrejurimi.

▪ relația cu apa

Avem două situații, și anume: când s-a păstrat cursul de apă și s-au făcut amenajări care permit o vegetație în contact cu apa, respectiv când albia a fost betonată. În ambele situații putem constata o distanțiere față de râu / pârâu. Totuși putem considera că apa este utilizată de localnici - astfel albia măcar local prinde viață. Odată cu betonarea albiei și mărirea dimensiunii, dispar soluțiile tradiționale structurale, în caz ideal materialele tradiționale rămân ca finisaj. Dispar și trecerile la nivelul apei / adăparea animalelor.

- **calea ferată**

Calea ferată este practic un obstacol în mijlocul comunei, care taie în două țesutul tradițional și apare ca un baraj vizual. Sunt câteva treceri pietonale / scurtături / cu pericolele aferente. Zona în general apare ca spațiu deformat, nengrijit.

- **utilizarea domeniului public + agrement**

Datorită străzilor în general înguste și a loturilor majoritar foarte dens construite, domeniul public este utilizat ca și spațiu de depozitare. În majoritatea străzilor nu este rezolvată problema apelor pluviale, situațiile existente sunt surse de infecții, mirosuri urâte. Există și exemple pozitive, unde apa pârâului este corect gestionată. Pe de altă parte, prin amplasarea băncilor lângă porțile de intrare, strada devine "agoră". În cazul străzilor înguste aliniamentul devine zig-zag din cauza porților mai retrase. În cazul străzilor mai largi, putem constata încercări de amenajare care să reducă profilul străzii.

- **scurtături pietonale**

Scurtăturile pietonale fac parte din țesutul urban tradițional. Aceste scurtături trec peste apă, respectiv calea ferată.

- **imagini stradale valoroase / situații tradiționale**

În general putem constata o relativă valoare ambientală, putem spune că în linii mari s-a păstrat destul de bine imaginea rurală a așezării. În cazul străzilor mai înguste este o regulă generală că după gardurile compacte se văd doar acoperișurile. În aceste zone – până când gardul e din lemn și țigla este ceramică – se păstrează această coerență a imaginii stradale.

- **imagini stradale în transformare**

Nevoia de modernizare a locuințelor și necesarul mai mare de spații se canalizează în prezent prin mansardarea / supraetajarea construcțiilor. Această schimbare se materializează prin schimbarea imaginii stradale. În plus, însoțirea clădirilor devine mai proastă. Ar trebui găsită o modalitate prin care extinderea să se facă pe orizontală, prin eventuala transformare – în cazul neutilizării - a funcțiilor clădirilor existente pe parcelele tradiționale. Pe de altă parte, schimbarea materialelor tradiționale naște discrepanțe.

- **imagini stradale deformatate**

Mai ales în zonele periferice, unde nu există vecinătatea tradițională, putem constata o rupere drastică cu tradițiile de construire locale, construcțiile devin multietajate, de o calitate estetică mai proastă. La fel, dealungul drumului european 578 s-a pierdut controlul imaginii rurale. Un alt punct sensibil reprezintă magazinele, unde reclamele încep să reprezinte o poluare vizuală.

- **porți tradiționale**

Există o poartă foarte caracteristică pentru comună, care apare în diferite variante și cu diferite motive. Pe de altă parte, s-au păstrat foarte puține porți secuiești. Este o problemă generală montarea numerelor pe porți / garduri.

- **materiale noi, porți care se încadrează în evoluția posibilă a tradiției**

Aceste porți sunt din materiale noi, nu copiază motivele tradiționale ale porților din lemn, dar duc mai departe spiritul porților vechi din Mădăraș.

- **pașuni și soluții străine în cazul porților / gardurilor**

Sunt soluții de evitat, larg prezentate în materialul foto din studiul de inventariere valori.

- **garduri arhaice**

În foarte puține locuri s-au păstrat gardurile arhaice, cu dispunerea pe orizontală a scândurilor. Logica este preluată punctual, însă cu scânduri mai înguste gardul își pierde valoarea estetică.

- **clădiri – garduri**

Datorită conformării parcelarului, de multe ori clădirile sunt amplasate chiar pe aliniamentul parcelei. Odată cu „modernizarea” acestora poate să se schimbe radical imaginea satului. În multe cazuri, partea de jos a fațadei preia ritmul gardului prin elemente aplicate.

- **frontul stradal al parcelei**

O caracteristică a comunei constă în faptul că majoritatea caselor sunt amplasate pe aliniamentul dinspre stradă a parcelei iar gardurile și porțile sunt opace. Astfel din anexele gospodărești se văd în general doar acoperișurile, cu excepția situației când și ele sunt amplasate pe aliniamentul străzii. Din cauza străzilor înguste de multe ori porțile sunt retrase în zig-zag.

- **ocuparea parcelei**

Parcelele tradiționale sunt mici. Este general ocuparea lor perimetrală cu construcții și anexe, iar în mijloc rezultă o curte mică, cu diferite funcții. Clădirile sunt înșiruite, au diferite funcții, înălțimi și materiale.

- **șure**

Șurele de cărămidă reprezintă o valoare aparte, fiind o inovație de epocă. Ele se înscriu în volumetria și tipologia tradițională, dar noul material de construcție utilizat (mai rezistent la foc dar cu o aerisire mai proastă, decât scândura sau grinzile de lemn) și nevoia de aerisire în zona depozitării fânului au născut suprafețe cu o „decorație” remarcabilă.

- **case bătrânești**

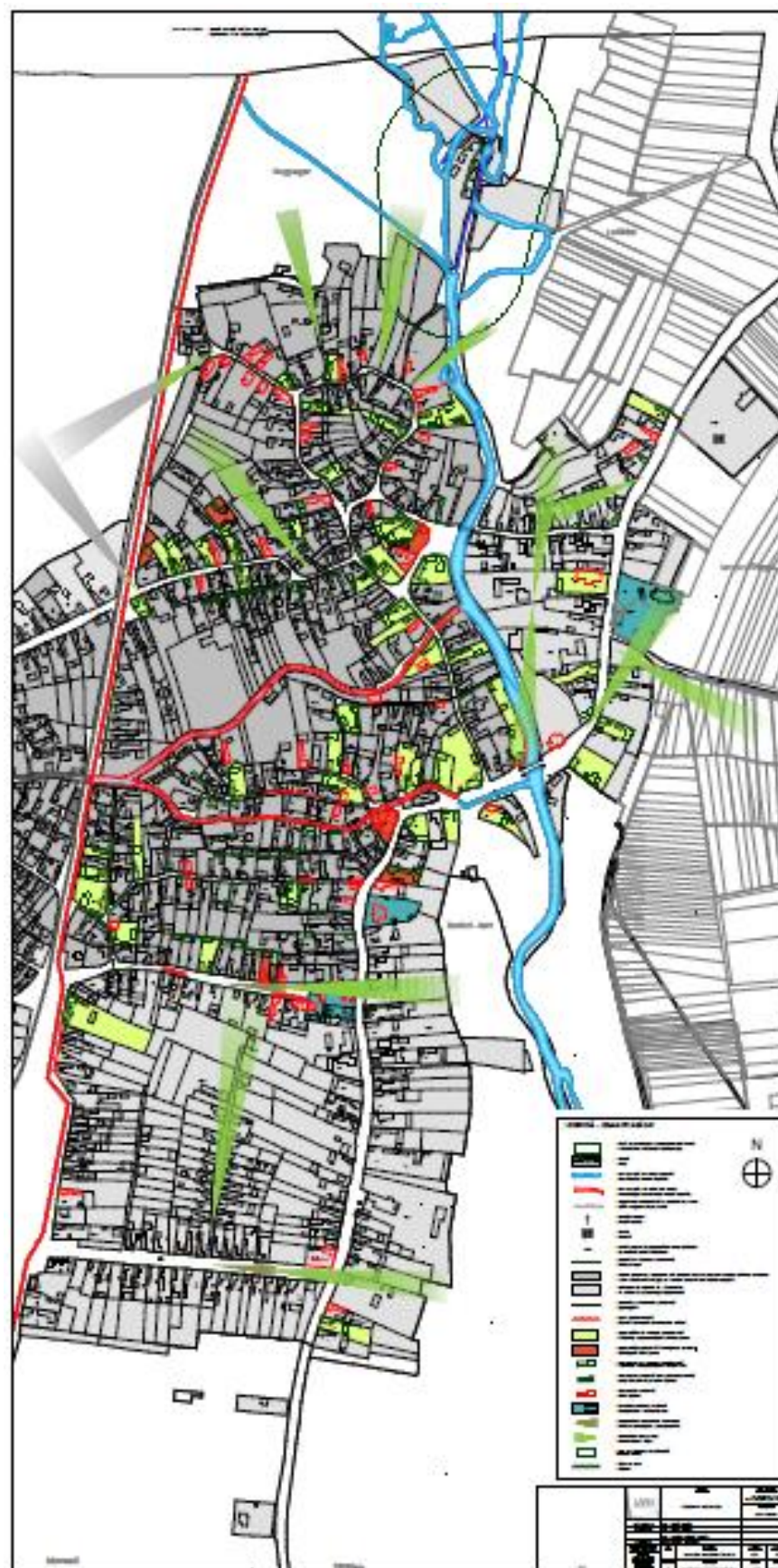
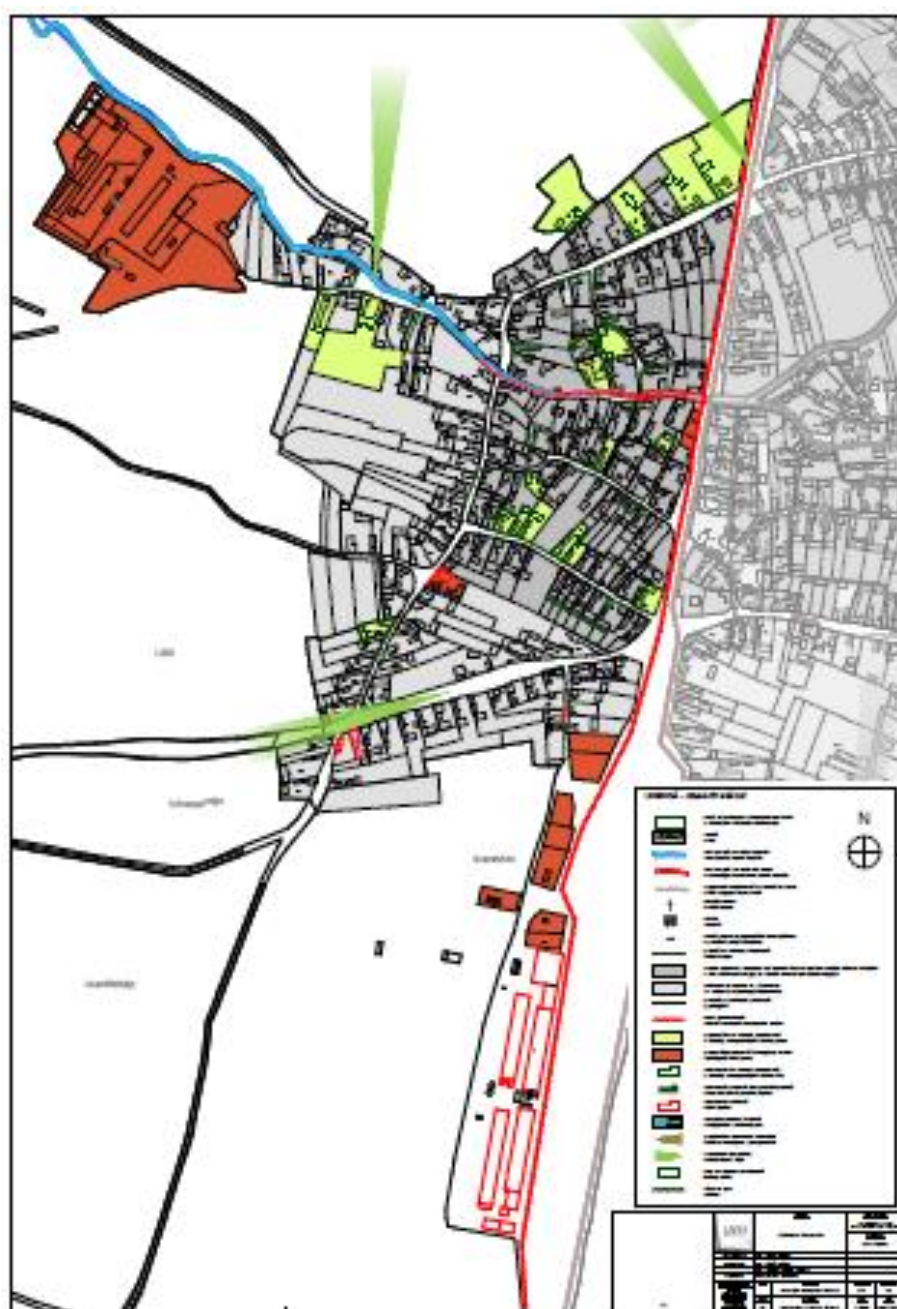
Șurele din lemn (eventual din materiale mai rezistente în zona grajdurilor) sunt cele mai arhaice și totodată cele mai caracteristice construcții pentru Mădăraș. De multe ori sunt cuplate în șiruri de șure, determinând imaginea străzilor.

- **casele anilor „1960”**

Sunt ultimele case care se înscriu corect în imaginea satului.

- **exemple de case moderne fără arhitecți**
Sunt exemple de evitat.
- **cruci / troițe**
Punctează spațiul public ca mărturie a tradiției.

Inventarierea de mai sus este concluzionată / localizată pe planșe desenate, prezentate în miniatură mai jos. Ca legendă generală: zonele roșii sunt străine imaginii satului, zonele galben verzi sunt zone cu valoare ambientală, zonele verzi înseamnă perspective spre peisaj. Ceea ce nu este vizibilă la această scară este linia șurilor pe anumite zone, care sunt la limita criteriilor unei zone construite protejate.

În aceste condiții -ca suma celor de mai sus- putem constata că în localitate s-au păstrat valori, dar ele sunt dispersate, și nu este justificată introducerea unor ZCP, însă prin reglementări se va duce mai departe înscrierea corectă în context și utilizarea materialelor care respectă imaginea satului.

Concluzii:

Ca urmare a celor prezentate anterior, se constituie următoarele coduri de operare:

- **pentru respectarea morfologiei țesutului rural:** Se dorește păstrarea modului de ocupare tradițională al parcelelor. Planul de situație se va prezenta la scara de 1:200. Pe lângă parcela vizată, se vor prezenta și loturile adiacente (câte două în stânga și dreapta parcelei), cu toate construcțiile existente, cu regimul de înălțime al acestora și materialele folosite. Se va prezenta P.O.T. și C.U.T., separat pentru fiecare parcelă. Va fi prezentată situația existentă, precum și modul în care contextul este respectat de intervenția propusă. Se pot accepta abateri justificate de la P.O.T., (în general prevăzut pentru asemenea situații (20 % sau 30 % pentru zone „rurale”), numai o singură dată pe un teren în perioada de valabilitate P.U.G.. Depășirea P.O.T. trebuie aprobată și de comisia tehnică de urbanism din cadrul consiliului județean. Construcțiile vor respecta sau se vor înscrie în regimul de înălțime, înălțimea maximă și înălțimea la streșină a construcțiilor învecinate. Aceste date sunt figurate pe planul de situație, separat pentru fiecare clădire învecinată. În situațiile în care există alinieri unitare (aceeași retragere față de aliniament pe cel puțin patru parcele alăturate și învecinate pe același front cu parcela în cauză), clădirile se vor retrage cu aceeași distanță față de aliniament ca și clădirile alăturate. În cazul în care există alinieri variabile și nu se poate ajunge la o concluzie fermă prin studierea situației existente – clădirile se vor retrage cu minim 3 m față de aliniament, și se vor planta arbori pe aliniament.
- **pentru a se asigura că prin proiectare s-a analizat atent situl în vederea integrării a noii construcții, se propune un mod de lucru aparte, și anume:**
Se vor prezenta și desfășurata străzii prin fotomontaj cu poze color, care să ilustreze explicit situația existentă (câte două loturi în stânga și dreapta parcelei, sau chiar mai multe, după caz). Alături de fotomontaj, se va realiza releveul exact al fațadelor construcțiilor imediat învecinate, pe o fâșie verticală de câte un metru – doi metri (după caz), inclusiv materiale, culori. Va fi prezentată situația existentă, precum și situația propusă, cu accent deosebit pe modul de integrare a fațadei și a împrejmuirii propuse în imaginea urbană. (Racordul la înălțimea de cornișă, respectarea înălțimii maxime a construcțiilor, materiale utilizate etc.) În cazul clădirilor cu fațade modificate, se propune revenirea la starea inițială a fațadelor, sau la o situație intermediară mai bună. În acest caz va fi prezentă evoluția clădirii și un studiu de parament. Aliniamentul nu poate fi depășit cu balcoane sau bowindow-uri. În cazul tâmplăriei se propune revenirea la starea inițială – sau copii fidele ale tâmplăriilor de epocă. Se vor păstra ornamentele fațadei, detaliile de acoperiș etc. Este interzisă termoizolarea exterioară a fațadelor cu ornamente valoroase.

Referitor la fișa monumentelor istorice și a siturilor arheologice

La momentul finalizării acestui studiu istoric încă nu este finalizat evaluarea arheologică preventivă, deci acest capitol va putea fi redactat după terminarea acestuia.

Notă:

Studiul de analiză a imaginii urbane, în anexă, este parte integrantă a prezentului studiu.

Întocmit:

.....
drd. arh. Köllő Miklós